

ELFELT FOT.

FOTOTYPI PACHT & CRONES EFTF.

H. O. Lange

IV.

Hans Ostenfeldt Lange.

13. Oktober 1863—15. Januar 1943.

Tale i Videnskabernes Selskabs Møde den 16. April 1943.

Af Johs. Pedersen.

Hans Ostenfeldt Lange (^{13/10} 1863—^{15/1} 1943) er født og opvokset i Aarhus, fra hvis Katedralskole han blev Student 1881. Allerede i Skolen var hans Interesse blevet vakt for det gamle Ægypten, og det blev bestemmende for hans Studier.

Imidlertid fik han allerede 1883 Ansættelse som Assistent ved Universitetsbiblioteket, hvorfra han 1886 gik over til det kgl. Bibliotek, hvis Overbibliotekar han blev 1901. Ved hans Tiltrædelse var Opførelsen af en ny Biblioteksbygning vedtaget, men Lange fik dog Indflydelse paa Planens Udførelse, han organiserede og ledede Overflytningen og skabte derefter en ny Organisation af Virksomheden i Biblioteket. Som Overbibliotekar forstod Lange at skaffe Biblioteket gunstige Erhvervelser til Fornyelse af Bogbestanden, bl. a. fik Inkunabelsamlingen en særlig værdifuld Tilvækst. Han havde ikke blot stor Indsigt i Forholdene paa det internationale Bogmarked, men ogsaa et enestaaende Kendskab til Bøger paa de forskellige Omraader. Hans Interesse for Bogen bragte ham ind paa boghistoriske Studier, der samlede sig om Inkunablerne. Til at datere og nøjere bestemme saadanne Værker har man udarbejdet en Metode, som Lange har beskrevet i en Artikel »Moderne Forskning af de ældste trykte Bøger« i Dansk Tidsskrift 1906. Ved Hjælp af denne Metode har han givet Bidrag til Forskningen af den ældste Tryknings Historie i Danmark, bl. a. i »Analecta Bibliographica«, udgivet 1906 i Anledning af Bibliotekets Overtagelse af den nye Bygning. Han har skrevet en Række Afhandlinger om Bogens og Boghandelens Historie og om Biblioteker og deres

Historie. I vort Selskabs Oversigt publicerede han 1907 en Afhandling om de ældste Bogtrykkere i Perugia i 1471—82, blandt hvilke befandt sig en Hamborger, Stephan Arndes, som virkede i Slesvig 1486. Mange af disse Afhandlinger af Lange drejer sig om tyske Bogtrykkere, specielt Nordtyske, som havde Forbindelse med Danmark, og Lange blev Medstifter af Gesellschaft für Typenkunde. Mange Bogtrykkere fra denne Tid var omrejsende; saaledes kunde Lange ogsaa skrive om en dansk Bogtrykker, der var i Neapel 1478 (i Nordisk tidskrift för bok- och bibl.väsen 1915).

Ligesom Lange interesserede sig for Bogen som saadan, interesserede han sig ogsaa for Biblioteket i Almindelighed som Led i det almene Oplysningsarbejde. Han har medvirket ved Omorganisationen af Københavns Kommunebiblioteker og var i en Aarrække Medlem af Bestyrelserne for Københavns og for Gentofte Kommunes Biblioteker. I et Skrift »Bibliotekssagen uden for København« i 1909 skizzerede han en ny Organisation af Folkebibliotekerne, væsentlig som den gennemførtes i Biblioteksloven af 1920.

Ægyptologien havde imidlertid bestandig dannet Midtpunktet i Langes videnskabelige Interesse. Han havde som ung Student søgt Vejledning hos den daværende Docent Vald. Schmidt, men han kunde derved kun blive ledet de første Skridt, han lærte iøvrigt gennem Selvstudium. At han ogsaa dyrkede klassiske Studier kan ses af at han 1884 fik Filologisk-historisk Samfunds største Pris for en Afhandling om Petronius' Sprogbrug. En Examen stiledede han ikke imod, da man dengang ikke kunde tage Magisterkonferens i Ægyptologi. Af stor Betydning blev det for ham at han under et Besøg paa en Maanedes Tid i Berlin i 1887 lærte den dengang unge Professor Adolph Erman at kende og baade gennem Forelæsninger og Samtaler fik Blik for de nye Veje som denne fremragende Ægyptolog aabnede. Ægyptologien havde, siden den i 1820'erne blev grundlagt af Champollion, været optaget af Tekstpublikationer, arkæologiske Beskrivelser og almindelige Fremstillinger af ægyptisk Liv og Historie paa Grundlag af omtrentlige Oversættelser af Teksterne. Nye Fremskridt maatte nu gøres gennem en Fordybelse i Sproget og en metodisk grammatisk og lexikalsk Bearbejdelse af det. Det var just en saadan ægyptisk Filologi som var ved at blive grundlagt af

Erman. Ved Bekendtskabet med ham, som blev et Venkab for Livet, førtes Lange ind paa en Arbejdsmaade som stemte med hans eget Naturel.

Sammen med Erman publicerede han 1892 en lille Afhandling i Zeitschr. f. ägypt. Spr. angaaende en Iagttagelse de begge havde gjort med Hensyn til Objektsuffixerne. I samme Tidsskrift har han skrevet andre smaa Afhandlinger (1892. 1896. 1914), hvori han dels har behandlet Indskrifterne paa nogle Statuer i Glyptoteket, dels givet en Række Forslag til en Forbedring af Masperos Udgave af Pyramideteksterne paa Grundlag af et Studium af Papiraftryk i Paris. Om hans koptiske Studier vidner en Afhandling med Oversættelse af et Testamente fra en thebansk Klosterforstander i et Festskrift til Vilh. Thomsen 1894.

I 1899—1900 var Lange ansat et Aar ved Antikvitetsmuseet i Kairo som ægyptisk Embedsmand under Maspero for at deltage i den internationale Katalogisering af Samlingen. Som Resultat af Arbejdet udgav han sammen med H. Schäfer fra 1902 »Grab- und Denksteine des Mittleren Reiches« i 4 Bd., indeholdende Beskrivelse af ca. 800 Monumenter med Afskrift af de hieroglyfiske Indskrifter og Index over de forekommende Gudenavne, Personnavne, Titulaturer o. a. Lange har een Gang senere studeret Ægyptens Mindesmærker paa Stedet under et 5 Maaneders Ophold dernede i 1929—30.

Da Erman planlagde Udarbejdelsen af en ægyptisk Ordbog, var Lange lige fra Begyndelsen medvirkende til Planens Gennemførelse. Han bearbejdede til dette Formaal en Mængde literære, religiøse, medicinske o. a. Tekster. Han blev Medlem af den af det præjsiske Akademi valgte Kommission som skulde lede Arbejdet, og paa hans Initiativ nedsatte vort Selskab 1929 en Kommission med ham som Formand, under hvis Ledelse en dansk Medarbejder, Dr. W. Erichsen, Elev af Lange, i en Aarrække har deltaget i Arbejdet med Lønning fra Carlsbergfondet. Lange beskæftigede sig nu mest med Papyrustekster. Under en Studierejse i 1903 var han blevet opmærksom paa en stærkt beskadiget Papyrus i Leiden, hvis Indhold han bestemte. Derfor gjorde han Rede i en Afhandling »Prophezeiungen eines ägyptischen Weisen« i Sitzungsber. d. Preuss. Akad. d. Wiss. 1903, hvori han paaviste at den indeholdt Profetier om Ulykker med Invasioner og sociale Omvæltninger, hvorved de rige bliver

Proletarer og de fattige mægtige, saa alt er kaotisk, indtil en Redningsmand kommer som en Hyrde for Menneskene. Denne Papyrus, som derefter blev udgivet af Gardiner, vakte stor Opsigt paa Grund af det Slægtskab med bibelske Ideer som man fandt i dens Indhold.

At Lange ikke selv udgav denne Tekst beroede paa at hans Biblioteksgerning lagde særligt Beslag paa hans Tid netop i disse Aar, da han havde overtaget Stillingen som Overbibliotekar. Ikke desmindre arbejdede han stadig utrætteligt med sit Fag ogsaa i denne Periode. Herom vidner bl. a. hans Fremstilling af Ægypternes Religion i Chantepie de la Saussaye's »Lehrbuch der Religionsgeschichte«, 3 Udg. 1905 (4 Udg. 1924). I 1891 havde Lange i »Studier fra Sprog- og Oltidsforskning« skrevet om »Den store Sfinx ved Gizeh«, som han skildrede paa Grundlag af Kilderne og de Iagttagelser som var blevet gjort efter at den nogle Aar forinden (1886) var blevet gravet ud af Sandet. Han gjorde heri Rede for dens Betydning som Monument over den guddommelige Kongemagt, et Udtryk for noget centralt i Ægypternes Idéverden. I Bidraget til la Saussaye's Religionshistorie koncentrerer han sig mest om Ægypternes Syn paa Døden, om Gudelæren og de teologiske og kosmologiske Systemer. I en tilsvarende Fremstilling i Edv. Lehmann's Religionshistorie 1924 fremdrager Lange noget mere det kultiske ved Skildringer af Tempeltjenesten.

For helt at kunne anvende sin Tid paa Ægyptologien tog Lange Afsked som Overbibliotekar i 1924, idet der samtidig oprettedes en Stilling for ham ved Universitetet som Lektor i Ægyptisk. I de følgende Aar kom der betydningsfulde Tekstbearbejdelser fra hans Haand, som er forelagt og publiceret i vort Selskab. Han udgav sammen med Erman 1925 »Papyrus Lansing«, en Papyrus der er opkaldt efter en Missionær, gennem hvem den erhvervedes af British Museum 1886. Den var blevet udgivet i Faksimile 1923, hvorefter Erman og Lange arbejdede sammen paa den og udgav den i Transskription med Oversættelse og Kommentar. Det drejer sig om et Øvelsesarbejde for Skriverelever; Indholdet er Formaninger for den vordende Skriver og Forherligelse af hans Stand, iøvrigt ogsaa en Lovprisning af Læreren, der staar i stærk Kontrast til en sønderknusende Skildring af Elevens Uduelighed. Samme Aar, 1925, udgav Lange

»Das Weisheitsbuch des Amenemope«. Hans Foredrag herom i Selskabet er trykt i Nordisk Tidskrift 1924. Ogsaa denne Tekst var en Øvelsesbog, skrevet i nyægyptisk Sprogform med hieratisk Skrift, fra et af de sidste Aarhundreder f. Chr., men af ældre Oprindelse. Indholdet er hovedsagelig Ordsprog og Sentenser, hvis Grundtone er Følelsen af Livets Usikkerhed, som opvejes af Troen paa et guddommeligt Forsyn. Af Interesse var det, at en Række Ordsprog tydeligt genfindes i de bibelske Proverbier. Teksten var udgivet med en Oversættelse af Budge, men fik først ved Lange en filologisk nøjagtig og sikker Behandling. Paa samme Maade forholdt det sig med »Der magische Papyrus Harris«, som Lange behandlede i Hist.-filol. Medd. 1927, efter at den var blevet publiceret af Budge. Den sidste af disse Publikationer fra Lange var hans Udgivelse af Papyrus Carlsberg Nr. 1, som han foretog sammen med Neugebauer i Hist.-filol. Skrifter 1940. Det drejer sig om en hieratisk Tekst, der findes som hieroglyfisk Loftsmaleri paa Kongegrave i Abydos og Theben og som handler om Solens, Maanens og Stjernernes Bevægelser over Gudinden Nuts Legeme (d. e. Himmelen) og gennem Underverdenen. Den hieratiske Tekst er i Papyrusen anført Sætning for Sætning og forsynet med Kommentar i demotisk Skrift og Sprog. De astronomiske Iagttagelser er gengivet i Mytens plastiske Form, hvilket vanskeliggør Oversættelsen til moderne videnskabelig Forestillingsform, men Langes filologiske Sikkerhed har virket sammen med Neugebauers Indsigt i Astronomiens og Matematikens Historie til Løsningen af Problemer som ingen af dem havde kunnet løse alene.

Foruden de nævnte Arbejder har Lange udgivet forskellige Oversættelser af ægyptiske Tekster til Dansk, saaledes en Samling religiøse Tekster 1921 og en Samling Æventyr 1925 i »Verdensreligionernes Hovedværker« og »Æventyr fra mange Lande« udgivet af Tuxen, og »Fra det gamle Ægyptens Kultur og Historie« 1928 i »Skrifter udgivne af Selskabet til historiske Kildeskrifters Oversættelse«.

Ved Siden af Biblioteksvæsenet og Ægyptologien var der endnu et Værk som opfyldte Langes Liv, nemlig kristeligt Menighedsarbejde. Han var blandt Lederne i den københavnske Kirkesag og i den saakaldte Lægmandsbevægelse og var Medstifter af den kristelige Afholdsforening Blaa Kors. I Pjecer og

Menighedsblade har han skrevet en Mængde Artikler af opbyggelig Art og om praktisk Kirkeliv. Hans Interesse paa dette Omraade var af praktisk Art, religiøs og social. Videnskabelig Tænkning med Religionen som Objekt har næppe interesseret ham meget, og dog har ogsaa denne Side af hans Virksomhed ført til videnskabeligt Arbejde. Han var en ivrig Læser af Søren Kierkegaard, og 1898 udgav han i Dansk Tidsskrift en Brevveksling som førtes mellem Kierkegaard og Juristen Kolderup-Rosenvinge i de to Somre 1848 og 1849 medens Rosenvinge var paa Landet, som Erstatning for deres ugentlige Spadsereure. Det var naturligt at han sammen med Heiberg og Drachmann blev Udgiver af Kierkegaards samlede Værker (1901—06, ny Udg. 1921—36), idet han paatog sig de opbyggelige Skrifter.

Som Videnskabsmand var Lange præget af stor Nøgternhed; en streng Nøjagtighed og skarp Skelnen mellem det sikre og det usikre karakteriserer hans Arbejder. Hans Fantasi udfoldede sig især paa det praktiske Omraade, i hans organisatoriske Ideer og i hans bestandige Initiativ. I de 13 Aar han var knyttet til Universitetet (1924—37) lykkedes det ham at grundlægge en hel ægyptologisk Skole med dygtige Elever og Arvtagere, og han fik indrettet et vel udstyret Laboratorium for sit Fag. Han havde en stor Evne til at skabe Interesse for det som optog ham og til at sætte Folk i Arbejde. Her i Selskabet, hvor han blev Medlem 1906, var han Medlem af Kassekommissionen og flere andre Kommissioner. Særlig er der Grund til at omtale hans Virksomhed som Formand for det Udvalg der i 1920 blev nedsat for Forsendelse af videnskabelig Literatur til fremmede Biblioteker. Hans frugtbare Virksomhed vil ogsaa her i Selskabet blive mindet med Ære.
